

Posudek oponenta diplomové práce

Téma: Určení a popření otcovství

Diplomantka: Natálie Poukarová

Oponent diplomové práce: doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

Diplomová práce předložená k obhajobě Natálií Poukarovou cílí po obsahové stránce na problematiku značně tradiční. Jak určování, tak i popírání otcovství je ve svém základu v právní úpravě dlouhodobě pevně ukotveno. To však jistě neznamená, že by nešlo o téma po odborné stránce velmi podnětné. Úprava určování a popírání otcovství totiž není rigidní a zcela neměnná pak není ani rozhodovací soudní praxe. Dokladem toho jsou i nedávné legislativní změny, které se dotkly hned dvou domněnek otcovství. Dlouhodobě je pak relevantnost právní úpravy určování a popírání otcovství a její aplikace konfrontována jak se změnami ve společnosti, tak i s moderními medicínskými postupy. Je tady možné konstatovat, že uchazečka zvolila k bližšímu rozboru v rámci své diplomové práce téma nepochybně vhodné a podnětné.

Z pohledu obsahového zahrnuje práce v podstatě vše, co s daným tématem bezprostředně souvisí. Samotná struktura práce je však poměrně nepřehledná. Je patrné, že vměstnání zcela převážného rozsahu výkladu pouze do jedné kapitoly nazvané nadto stejně jako samotná práce, není nejšťastnější volbou. Poněkud nepřehledné je pak i vnitřní členění této partie, kdy jednotlivé podkapitoly nejsou vždy svým významem na stejné úrovni, což může na čtenáře působit matoucím a obtížně uchopitelným dojmem.

Z pohledu věcné správnosti je jasně patrné, že se autorka při výkladu přidrží osvědčených zdrojů, což vede k minimalizaci zjevných věcných pochybení. Pochválit je třeba i občasnou konfrontaci závěrů z různých zdrojů, která umožňuje nahlédnout do širšího spektra různých názorů. Uvedené však jistě neznamená, že by některá tvrzení autorky nebylo vhodné lépe vysvětlit či doplnit. Tak kupříkladu na straně 22 uvádí, že postup určení otcovství v případě dítěte narozeného z umělého oplodnění je založen právní domněnkou, a to dnes výslovně domněnkou vyvratitelnou (uvozenou spojením “má se za to že”), současně však dodává, že se jedná o domněnku, která se do systému ostatních domněnek nezačleňuje. Dle autorky tedy máme toliko první, druhou a třetí domněnku. Svou úvahu o tom, proč domněnka založená na faktu umělého oplodnění do systému ostatních domněnek nepatří, však blíže nerozvádí. Při letmém nahlédnutí do občanského zákoníku je přitom patrné, že domněnka otcovství v případě dítěte narozeného z umělého oplodnění má v občanském zákoníku jasně zakotvené místo a předchází jak domněnce, na základě které dochází k určení otcovství v důsledku souhlasného prohlášení, tak i domněnce, dle které dochází k určení otcovství na základě soudního rozhodnutí. Při striktní výkladu zákona je pak třeba si uvědomit, že této domněnce předchází nejen domněnka svědčící manželovi matky, ale i pravidlo, které umožňuje za otce určit muže, který spolu s manželem matky a s matkou samotnou prohlásí, že otcem dítěte je právě on.

Mohlo by se tedy zdát, že stávající úprava občanského zákoníku nepočítá toliko se třemi, respektive čtyřmi domněnkami, ale dokonce s domněnkami pěti, aniž by kteroukoliv z nich ze struktury domněnek vylučovala, či ji považovala za méně významnou či hodnotnou. V rámci své obhajoby by tedy autorka mohla své tvrzení blíže rozvinout a vysvětlit. Ne zcela dotažená tvrzení je možné v práci nalézt i jinde. Kupříkladu na s. 21 uvádí v souvislosti s případem Evans proti Velké Británii, že: „*Soud rozhodl, že partnerův souhlas k umělému oplodnění není nezbytný, aby se dodržela lidská práva.*“ Mělo být tedy v daném případě umělé oplodnění dle závěrů ESLP provedeno? Některá vyjádření autorky by měla být možná více konzistentní (srov. např. s. 44 – „*Zákon o rodině umožňoval pouze nejvyššímu státnímu zástupci, aby v případě uplynutí popěrné lhůty podal návrh na popření otcovství. Návrh mohl podat nejvyšší státní zástupce pouze za situace, kdy bylo vyloučeno otcovství právního otce a popření bylo v souladu se zájmem dítěte. V důsledku kritiky přišla novela zákona o rodině, která v ustanovení § 62 odst. 1 ZOR zakotvila povinnost nejvyššímu zástupci podat návrh na popření otcovství vůči dítěti, jestliže byly k tomu splněny zákonem stanovené podmínky.*“). O několik stránek dále (s. 47) autorka zase uvádí, že dříve měl vedle matky a otce pravomoc popírat otcovství nejvyšší státní zástupce, *ale s nástupem občanského zákoníku mu bylo popěrné právo odebráno. Zákon o zvláštních řízeních soudních tak umožňuje zahájit řízení z moci úřední dle ustanovení § 419 pouze tehdy, bylo-li otcovství určeno na základě druhé domněnky otcovství.* Z uvedeného vyjádření by se mohlo zdát, že Nejvyšší státní zástupce mohl dle předchozí právní úpravy popírat otcovství, ať již k jeho určení došlo podle jakékoliv z domněnek otcovství. Místy by bylo namísto zohlednit aktuální posuny v úpravě, resp. výkladu probíraných témat. Tak například v rámci pojednání o možném popření otcovství putativním otcem autorka kritizuje stávající právní stav, který tuto možnost nepřipouští. Současně také zmiňuje judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, která se danou možností také zaobírá. Opomíjí však stávající judikатурní posun založený rozhodnutím Nejvyššího soudu Rc 24/22, který ve výjimečných případech připustil popěrné právo domnělého otce. Dostatečně není reflektována ani novelizace č. 414/2023 Sb.

Po formální trpí práce ne zcela zanedbatelným množstvím zbytečných prohrěšků proti pravidlům interpunkce (např. v poznámkách pod čarou, které jsou větami), překlepů i stylistických nepřesností (srov. např. s. 49 - „*V úpravě u ostatních mužů tato subjektivní lhůta absentuje, jelikož i muž, který učinil souhlas se může kdykoliv dozvědět o pochybujících skutečnostech, že není biologickým otcem dítěte.*“). V souhrnu se však nejedná o nedostatky, které by zásadním způsobem ovlivňovaly celkový dojem z práce.

Citováno je v intencích platné citační normy, byť některá díla autorka necituje úplně výstižným způsobem. Tak kupř. opakovaně citovaný komentář MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář. Komentátor. Praha: Leges, 2018.*, nebyl jistě kompletně sepsán jediným autorem – citovaném pasáže dokonce uváděný autor vůbec nepsal (jakkoliv byl nepochybně jedním z vedoucích autorského kolektivu daného díla). Autorka někde cituje konkrétní autory příslušných pasáží užitých děl, jindy nikoliv. Citováno je místy značně monotematicky z poměrně omezeného množství zdrojů. Pasáže k zahraniční úpravě pak zcela postrádají citaci zahraničních zdrojů. Překvapí i *Seznam použité literatury*, kde autorka dělí zdroje na: *Literaturu, Komentářovou literaturu, Odborné články* atd. (proč není kupř. odborný článek literaturou není úplně zřejmé).

S ohledem na vše výše uvedené je možné konstatovat, že posuzovaná diplomová práce splňuje základní kritéria kladená na práci diplomovou. Autorce se podařilo odevzdat text, který je ve

svém převážném rozsahu zaměřen na zvolené téma. K práci je možné učinit řadu výtek a výhrad, žádná z nich však není zásadního rázu. Z práce je současně zřejmý zájem autorky o téma, v němž se zjevně velmi dobře orientuje. Práci proto k obhajobě doporučuji.

V Plzni dle 12. května 2024

doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.